

DOI: 10.11649/abs.2019.009

Miroslaw Jankowiak

Instytut Słowiański, Akademia Nauk Republiki Czeskiej

Praga

mirek.jankowiak@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6212-1463>

Recenzja

Iryda Grek-Pabisowa, *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi. Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewszczyźnie. Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie*, Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, 2017.

W 2017 roku ukazała się w wersji elektronicznej¹ monografia Irydy Grek-Pabisowej pt. *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi. Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewszczyźnie. Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie*, stanowiąca efekt wieloletniej pracy. Zamierzeniem autorki było zaprezentowanie struktury gwar polskich funkcjonujących w granicach współczesnej Białorusi – systemu fonetycznego, gramatycznego oraz ukazanie leksyki w postaci słownika. Recenzowana publikacja stanowi niezmiernie ważne uzupełnienie wcześniejszych prac językoznawczych, traktujących o polszczyźnie tzw. dawnych Kresów, a pod względem struktury i tematyki nawiązuje przede wszystkim do *Słownika mówionej polszczyzny północnokresowej* (Grek-Pabisowa, Ostrówka, & Jankowiak, 2017).

¹ Książka dostępna jest na stronie internetowej pod adresem: <https://ispan.waw.pl/ireteslaw/handle/20.500.12528/587>

Geograficznie badany obszar odnosi się do kilku regionów Białorusi – Polesia wchodzącego do 1939 roku w skład Rzeczypospolitej oraz Witebszczyzny i Mohylewszczyzny będących przed wojną częścią Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Polszczyznę tych trzech obszarów łączy natomiast chronologia – reprezentuje ona późne osadnictwo przełomu XIX i XX wieku, kiedy to Polacy z etnicznych ziem polskich wyjeżdżali w celach osadniczych na wschód. Tematyką języka polskiego na Polesiu zajmowali się w okresie międzywojennym Henryk Friedrich oraz Józef Tarnacki (Friedrich, 1936; Tarnacki, 1939) i częściowo, przy okazji badań etnograficznych, Józef Obrębski (Obrębski, 2007). Po II wojnie światowej ekspedycje na Polesiu i Witebszczyźnie przeprowadził z kolei Wiaczesław Werenicz (m.in. Веренич, 1990; Вярэніч, 1991). Współcześnie, śladami W. Werenicza, podążyli badacze Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk – Małgorzata Ostrówka oraz Mirosław Jankowiak (wsie Stajsk i Wesołowo na Witebszczyźnie) oraz M. Ostrówka i Ewa Golachowska (Mohylewszczyzna – powiat osipowicki). Zebrane materiały (zarówno dawne, jak i współczesne) posłużyły autorce do stworzenia w ramach prezentowanej publikacji słownika.

Publikacja składa się z kilku części. Pierwszy rozdział merytoryczny został poświęcony kwestiom późnego osadnictwa polskiego na ziemiach współczesnej Białorusi. Badaczka ukazuje zróżnicowanie polszczyzny mówionej (północnokresowej) względem młodszej, z obszaru omawianego Polesia, Witebszczyzny i powiatu osipowickiego na Mohylewszczyźnie. Jak podkreśla autorka, „[...] polszczyzna wsi polskich późnego osadnictwa na Polesiu i Białorusi północno-wschodniej – to dwie różne, zachowujące swe oryginalne cechy odmiany gwarowe, odbiegające zasadniczo od funkcjonującej na całym obszarze dawnych Kresów północno-wschodnich polszczyzny północnokresowej” (Grek-Pabisowa, 2017, s. 9). Pierwsze kontakty miejscowej ludności z polszczyzną na Polesiu (zarówno zachodnim, jak i wschodnim) miały miejsce w okresie od XV wieku. Intensywna polonizacja datuje się od połowy XVI wieku (po unii lubelskiej) do XVII wieku, kiedy to król i możnowładcy nagradzali ziemią na wschodzie za służbę w armii (tak z osad powstały wsie szlacheckie zwane *okolcami*). Druga fala osadnictwa, z różnym nasileniem, trwała od końca XVII wieku do lat 70. wieku XIX. Industrializacja i coraz powszechniejsze wykorzystanie lasów w gospodarce przyczyniło się do przybywania pracowników, m.in. z Mazowsza (smolarze, diegciarze, drwale i in.). Początkowo pracowali oni na Wołyniu, a następnie przenieśli się na Polesie (byli to tzw. *budnicy* – nazywani tak od skromnych chat, które sobie stawiali). Była to przede wszystkim szlachta czynszowa (arendowali ziemię, płacąc za nią czynsz). Wioski osad mazurskich nazywano zazwyczaj *koloniami* lub *zaściankami*. Trzecia fala osadnictwa związana była głównie ze zniesieniem prawa pańszczyźnianego (1861/1864), co spowodowało niedobór siły roboczej. Kresowa szlachta polska chętnie ściągała do pracy chłopów z przeludnionych obszarów Mazowsza, Śląska i Podkarpacia. Nazywano ich

chateczkowymi – od warunków, na których byli przyjmowani do pracy (dziedzic przekazywał chatę z kawałkiem ogrodu, pola i łąki w zamian za dwóch robotników).

Autorka charakteryzuje następnie badania językowe oraz mowę okresu międzywojennego mieszkańców wsi poleskich w oparciu o prace J. Tarnackiego i H. Friedricha oraz wsi północno-wschodniej Białorusi (na podstawie publikacji polskiego działacza komunistycznego, pracownika Polskiej Sekcji w Instytucie Kultury Proletariackiej przy Białoruskiej Akademii Nauk – Czesława Dombroskiego) (Dombroski, 1932). Po II wojnie światowej Polacy nie mieli możliwości zorganizowania ekspedycji dialektologicznych na obszarze ZSRR a tym samym i analizy używanego tam języka polskiego. Z tego okresu pochodzą tylko badania tamtejszych lingwistów, głównie W. Werenicza, który opisał język Polaków w rejonie lepeńskim (Вярэніч, 1991).

Kilkustronicowy rozdział trzeci został poświęcony charakterystyce źródeł językowych do *Słownictwa polskich gwar przeniesionych późnego osadnictwa na Białoruś*. Badaczka wykorzystała wszystkie aktualnie dostępne materiały. W przypadku *Słownictwa polskich gwar przeniesionych późnego osadnictwa na Polesie* (SGPol) leksyka została pozyskana drogą ekscerpacji z publikacji trzech wyżej wspomnianych autorów: H. Friedricha (Friedrich, 1936), J. Tarnackiego (Tarnacki, 1939) i W. Werenicza (Веренич, 1990; Вярэніч, 1991). Materiały były zbierane przez nich w różnych okresach historycznych i w odmiennych uwarunkowaniach administracyjno-społecznych:

- artykuł-referat H. Friedricha z 1936 roku (mowa ludności mazurskiej przybyłej do wsi Białe Jezioro w powiecie łuninieckim), spośród 284 wspomnianych nazw autorka recenzowanej publikacji uwzględniła w swoim słowniku 221 leksemów,
- monografia J. Tarnackiego, licząca 185 map leksykalnych, 1323 jednostki leksykalne. Autorka uwzględniła z jego pracy tylko 124 leksemy (tj. te, które zostały także potwierdzone w pracach H. Friedricha i W. Werenicza),
- powojenne publikacje W. Werenicza. Spośród łącznej liczby 1961 haseł uwzględnionych przez badaczkę aż 1566 pochodzi z prac tego białoruskiego lingwisty.

Leksyka zgromadzona w słowniku – *Słownictwie polskich gwar przeniesionych późnego osadnictwa na Białoruś Wschodnią* (SGB) – pochodzi z dwóch źródeł:

- leksemy wyekscerpowane z nagrań pochodzących z ekspedycji dialektologicznej odbytej w rejonie lepeńskim obwodu witebskiego przez ówczesnych pracowników Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk (M. Ostrówkę i M. Jankowiaka, lata 2005 i 2006). Przeprowadzono rozmowy z osobami polskiego pochodzenia w wieku od 55 do 85 lat, co umożliwiło pozyskanie przez autorkę do zamieszczonego słownika prawie 600 leksemów,

- mowę polską z obszaru Mohylewsczyzny dokumentuje 91 leksemów zaczerpniętych z pracy Cz. Dombroskiego, zapisanych w 1927 roku, a zamieszczonych w jego monografii z 1932 roku (Dombroski, 1932). W trakcie dwóch ekspedycji dialektologicznych (okolice Bobrujska – 2017 oraz Mohylewa – 2011) M. Ostrówce i E. Golachowskiej nie udało się niestety pozyskać nagrań, które odnosiłyby się do polszczyzny późnego osadnictwa – już w trakcie badań poprzedników miała ona bowiem charakter reliktowy.

W kolejnym rozdziale publikacji Iryda Grek-Pabisowa opisuje cechy językowe typowe dla polskich gwar analizowanego obszaru, uwzględniając następujące poziomy struktury – fonetykę, morfologię, składnię i leksykę. Charakterystyka składni, ze względu na posiadane źródła, była jednak mocno utrudniona. Badaczka prezentuje zarówno cechy rodzime (mazurskie, śląskie, z okolic Kielecczyzny), jak i cechy wschodniosłowiańskie (przede wszystkim białoruskie), nabyte z otoczenia językowego. W przypadku mowy ludności pochodzącej z Mohylewsczyzny badaczka uwzględniła szerzej także cechy polszczyzny północnokresowej.

Ważnym aspektem były kryteria doboru leksemów (rozdział piąty). Badaczka przyjęła tutaj zasady zastowane przez nią wcześniej przy tworzeniu *Słownika mówionej polszczyzny północnokresowej*. Takie same zasady doboru haseł oraz ich opisu przyczyniły się do tego, że te dwie monumentalne prace są nie tylko spójne metodologicznie i strukturalnie, ale również wzajemnie się uzupełniają. Autorka wyszła z założenia, że podstawą będzie dyferencyjny charakter wybranego słownictwa w stosunku do języka ogólnopolskiego pod względem wielu kategorii gramatycznych (tj. bez obejmowania fonetyki). Następnie autorka opisuje zasady opracowania słownictwa i zakres podawanych informacji (rozdział szósty): postać leksemu hasłowego, oznaczenia gramatyczne i kwalifikatory, akcent, znaczenia, konteksty ilustrujące użycie wyrazów hasłowych, synonimy, frazeologizmy i inne związki wyrazowe, odsyłacze a także adresy bibliograficzne ilustracji kontekstowych i form.

Największą część publikacji stanowi rozdział ósmy pt. *Słownictwo*, ukazujący leksykę języka polskiego z trzech obszarów współczesnych ziem białoruskich, tj. trzy słowniki. Część pierwsza obejmuje obszar Polesia (ponad 1960 artykułów hasłowych, 315 wariantów leksemów hasłowych, 260 frazeologizmów i stałych związków wyrazowych). Najliczniejsze osadnictwo było na Polesiu, dlatego też z tego obszaru pochodzi najobszerniejszy materiał. Drugą część słownika stanowią wyrazy zaczerpnięte z dwóch niewielkich tekstów autorstwa W. Werenicza, reprezentujące mowę mieszkańców dwóch wsi, którzy przybyli ze Śląska (108 haseł i tylko dwa związki wyrazowe). Część trzecia prezentuje słownictwo mieszkańców dwóch wsi Białorusi Wschodniej – Stajska i Wesołowa powiatu lepelskiego, a także fragmenty folkloru polskiego zapisane przez Cz. Dombroskiego w 1927 roku. Nagrania z dwóch wymienionych powyżej wsi umożliwiły opracowanie 517 artykułów

hasłowych, 105 wariantów haseł oraz 50 frazeologizmów i utrwalonych kolokacji. Łącznie badaczka stworzyła słownik liczący 2576 leksemów, 721 wariantów oraz 309 frazeologizmów i innych związków wyrazowych.

Recenzowana książka stanowi ważny wkład w badania nad polszczyzną funkcjonującą na obszarze byłego ZSRR i wypełnia lukę w tym zakresie. Badaczce udało się odtworzyć dość szczegółowo mowę Polaków (reprezentujących późne osadnictwo, od lat 60.–70. XIX wieku do 1914 roku) pomimo istniejących skromnych źródeł. W przypadku Polesia i Mohylewskiej należy mówić o reliktowym charakterze polszczyzny, a we wsiach Stajsk i Wesołowo obwodu witebskiego polszczyzna zaginie zapewne wraz z odejściem najstarszego pokolenia respondentów. Z jednej strony autorka uwzględniła polszczyzną funkcjonującą w kilku regionach współczesnej Białorusi i w zmiennych warunkach administracyjno-społecznych oraz przeanalizowała na podstawie materiałów pochodzących z różnych okresów historycznych (Polesie – 1936, 1939, 1962, Witebszczyzna – 2005, 2006, Mohylewzczyzna – 1927), z drugiej strony takie podejście umożliwiło objęcie analizą polszczyzny z całego obszaru współczesnej Białorusi, a także porównanie jej nie tylko geograficznie, ale również z tzw. polszczyzną północnokresową. Jak zwraca uwagę autorka, analiza języka tych dwóch odmian polszczyzny pokazała, że „mowa późnych osiedleńców polskich była równie barwna i bogata, czemu sprzyjały zapożyczenia z nowego otoczenia językowego” (Grek-Pabisowa, 2017, s. 289). Zachowała jednak szereg cech mowy przodków (mazowieckie, śląskie, kieleckie) w odróżnieniu od polszczyzny północnokresowej, której geneza była inna. Jak podkreśla lingwistka, w przypadku późnego osadnictwa możemy mówić o zachowaniu jednolitości społeczno-kulturowej, obyczajowej i językowej, czemu sprzyjało kilka czynników – stosunkowo niedawna migracja oraz osadzanie się bardziej zwartej grupy ludzi w wioskach położonych od siebie w niewielkiej odległości. O ile na poziomie fonetyki i gramatyki bardzo dobrze zachowała się struktura polskich gwar rodzimych, to leksyka wzbogaciła się o liczne wschodniosłowianizmy i kilka bałtyzmów.

Publikacja została uzupełniona o aneks (użyte skróty i trzy kanony tekstów z adresami bibliograficznymi) oraz literaturę.

Recenzowana książka stanowi bardzo ważną pozycję w badaniach nad polszczyzną, uzupełniła bowiem nie tylko lukę w tym zakresie, ale umożliwiła także porównanie kilku odmian mowy Polaków na obszarze współczesnej Białorusi, kształtującej się w różnych okresach historycznych, różnych regionach i odmiennych warunkach administracyjno-społecznych. Autorce, pomimo niewielkiej liczby dostępnych publikacji i materiałów, udało się nie tylko odtworzyć język Polaków przybyłych na Polesie, Witebszczyznę i Mohylewzczyznę na przełomie XIX i XX wieku w postaci trzech słowników, ale również dokonać dość szczegółowej analizy struktury z uwzględnieniem cech rodzimych, zapożyczonych i dokonać szeregu odniesień do polszczyzny północnokresowej. Niewątpliwie jest to publikacja niezmiernie ważna dla badaczy

polszczyzny na Wschodzie i pograniczy językowych. Pewien niedosyt pozostawia niestety fakt, że z powodów finansowych książka ukazała się tylko w formie elektronicznej i nie została wzbogacona o mapy, które mogłyby stanowić ważne jej uzupełnienie. Zabrakło również streszczenia w innych językach.

Bibliografia

- Dombroski, C. (1932). *Ze słownictwa i gramatyki ludności polskiej na Białorusi Sowieckiej*. Mińsk: Białoruska Akademia Nauk, Sektor Polski. (Przedruk w: „Materiały do historii języka na Białorusi Radzieckiej” (Cz. 2, I. Grek-Pabisowa, Red.), *Acta Baltico-Slavica*, 2001–2002, 26, 195–271).
- Friedrich, H. (1936). *Obserwacje nad mową wsi mazurskiej na Polesiu: Referat zgłoszony na 1-szy Zjazd Sprawozdawczo-Naukowy, poświęcony Ziemiom Wschodnim* [odbitka]. Warszawa: Komisja Naukowych Badań Ziem Wschodnich.
- Grek-Pabisowa, I. (2017). *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi: Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewsczyźnie: Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie*. Warszawa: Instytut Slawistyki PAN. <https://hdl.handle.net/20.500.12528/587>
- Grek-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Jankowiak, M. (2017). *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej* (I. Grek-Pabisowa, Red.). Warszawa: Instytut Slawistyki PAN. <https://hdl.handle.net/20.500.12528/128>
- Obreński, J. (2007). *Polesie* (A. Engelking, Wstęp & Red. nauk.). Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Tarnacki, J. (1939). *Studia porównawcze nad geografią wyrazów: Polesie – Mazowsze*. Warszawa: Zakłady Graficzne „Drukarnia Bankowa”.
- Веренич, В. Л. (1990). Польско-белорусское языковое взаимодействие (на материале мазурского островного говора в Полесье). W J. Rieger & W. Werenicz (Red.), *Studia nad polszczyzną kresową* (T. 5, ss. 7–142). Wrocław, Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Вярэніч, В. Л. (1991). Да сацыямоўнай характарыстыкі дзвюх польскіх вёсак у Лепельскім раёне Беларускай СРР. W Л. М. Вардамацкі (Red.), *Беларуска-руска-польскае супастаўляльнае мовазнаўства: 1. Матэрыялы Першай усеаюзнай навуковай канферэнцыі 17–19 ліпеня 1990 г.* (ss. 38–42). Віцебск: Віцебскі Педагагічны Інстытут.

Bibliography (Transliteration)

- Dombroski, C. (1932). *Ze słownictwa i gramatyki ludności polskiej na Białorusi Sowieckiej*. Mińsk: Białoruska Akademia Nauk, Sektor Polski. (Rpt. in “Materiały do historii języka

- na Białorusi Radzieckiej” (Pt. 2, I. Grek-Pabisowa, Ed.), *Acta Baltico-Slavica*, 2001–2002, 26, 195–271).
- Friedrich, H. (1936). *Obserwacje nad mową wsi mazurskiej na Polesiu. Referat zgłoszony na 1-szy Zjazd Sprawozdawczo-Naukowy, poświęcony Ziemiom Wschodnim* [print]. Warszawa: Komisja Naukowych Badań Ziemi Wschodnich.
- Grek-Pabisowa, I. (2017). *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi: Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewsczyźnie. Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie*. Warszawa: Instytut Slawistyki PAN. <https://hdl.handle.net/20.500.12528/587>
- Grek-Pabisowa, I., Ostrówka, M., & Jankowiak, M. (2017). *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej* (I. Grek-Pabisowa, Ed.). Warszawa: Instytut Slawistyki PAN. <https://hdl.handle.net/20.500.12528/128>
- Obrębski, J. (2007). *Polesie* (A. Engelking, Intro & Ed.). Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Tarnacki, J. (1939). *Studia porównawcze nad geografią wyrazów: Polesie – Mazowsze*. Warszawa: Zakłady Graficzne “Drukarnia Bankowa”.
- Verenich, V. L. (1990). Pol'sko-belorusskoe iazykovoje vzaimodejstvie (na materiale mazurskiego ostrovnogo govora v Poles'e). In J. Rieger & W. Werenicz (Eds.), *Studia nad polszczyzną kresową* (Vol. 5, pp. 7–142). Wrocław, Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Viarënich, V. L. (1991). Da satsyiamoŭnaŭ kharaktarystyki dzviukh pol'skikh wiosak u Lel'pelskim raione Belaruskaj SRR. In L. M. Vardamatski (Ed.), *Belaruskaja-ruskaja-pol'skaja supastauial'nae movaznaŭstva: 1. Materyjaly Pershaŭ usesaiuznaŭ navukovaŭ kanferëntsyi 17–19 lipenia 1990 h.* (pp. 38–42). Vitsebsk: Vitsebski Pedahahichny Instytut.

Recenzja

Iryda Grek-Pabisowa, *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi. Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewsczyźnie. Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie*, Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk.

Streszczenie

Tekst stanowi recenzję pracy pt. *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi. Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewsczyźnie. Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie*, która ukazała się w wersji elektronicznej w Warszawie w 2017 roku. Jest ona efektem wieloletniej pracy znanej polskiej lingwistki – prof. dr hab. Irydy Grek-Pabisowej. W publika-

cji autorka scharakteryzowała późne osadnictwo polskie na ziemiach współczesnej Białorusi, dostępne źródła językowe, a także cechy tychże gwar (z uwzględnieniem wpływów wschodniosłowiańskich i porównaniem z polszczyzną północnokresową). Drugą część publikacji stanowią trzy słowniki prezentujące mowę Polaków na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewszczyźnie.

Słowa kluczowe: dialektologia; polszczyzna gwar późnego osadnictwa na Białorusi; polszczyzna północnokresowa; leksykografia; leksykologia

R e v i e w

Iryda Grek-Pabisowa, *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi. Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewszczyźnie. Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie* (Polish dialect islands in Belarus at the turn of the 20th century:

Dialects of late settlement in Polesie, and the Vitebsk and Mogilev regions. With a lexicographic listing of vocabulary), Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk.

Abstract

This article is a review of the work entitled *Polskie wyspy gwarowe z przełomu XIX i XX wieku na Białorusi. Gwary późnego osadnictwa na Polesiu, Witebszczyźnie i Mohylewszczyźnie. Z wykazem słownictwa przedstawionym leksykograficznie* (Polish dialect islands in Belarus at the turn of the 20th century: Dialects of late settlement in Polesie, and the Vitebsk and Mogilev regions. With a lexicographic listing of vocabulary), published in electronic version in Warsaw in 2017. The volume is a result of long studies by renowned Polish linguist Professor Iryda Grek-Pabisowa. In her publication, the author characterised late Polish settlement on the territory of contemporary Belarus, available language sources as well as features of the sub-dialects (including East Slavic influences and comparisons with North Borderland Polish, *polszczyzna północnokresowa*). The second part of the volume consists of three dictionaries presenting Polish speech in Polesie and the Vitebsk and Mogilev regions.

Keywords: dialectology; Polish language of late settlement in Belarus; North Borderland Polish; lexicography; lexicology

Dr Miroslaw Jankowiak holds a PhD in linguistics; he works at the Institute of Slavonic Studies of the Czech Academy of Sciences in Prague; PhD thesis – 2008, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences. He is the author of several monographs and articles in the field of linguistics (Belarusian dialects, North Borderland Polish, Baltic-Slavic linguistic borderland) and cultural studies.

Bibliography (selected): *Gwary białoruskie na Łotwie w rejonie kraślawskim. Studium socjolingwistyczne* [Belarusian subdialects in Latvia, Krāslava region: A socio-linguistic study], Warszawa (Warsaw) 2009; (with N. Barszczewska), *Dialektologia białoruska* [Belarusian dialectology], Warszawa (Warsaw) 2012; *Współczesne gwary białoruskie na Łotwie. Charakterystyka. Wybór tekstów* [Contemporary Belarusian subdialects in Latvia: A description and selection of texts], Praha (Prague) 2018; B. M. Курцова, H. A. Снігірова, M. Jankowiak, M. Ostrówka (eds.), *Białorusko-polskie stosunki kulturowo-językowe. Historia i współczesność* [Belarusian-Polish cultural and linguistic relations: Past and present], Minsk 2016; I. Grek-Pabisowa, M. Ostrówka, M. Jankowiak, *Słownik mówionej polszczyzny północnokresowej* [A dictionary of the Polish spoken language of the Northern Borderland, preprint], Warszawa (Warsaw) 2017.

Correspondence: Miroslaw Jankowiak, Institute of Slavonic Studies, Czech Academy of Sciences, Prague, e-mail: mirek.jankowiak@gmail.com

Support of the work: This work was supported by core funding for the statutory activity of the Czech Academy of Sciences (Institute of Slavonic Studies).

Competing interests: The author declares that he has no competing interests.